

A fordítás igazi művészi siker, egy jól működő nyelv remek működtetése. Innen is látszik, hogy Balázs Imre József „fejfel kutat”: mindazt, amit elméletíróként és irodalomtörténészként felfedezett és tiszt-

tázott magában, költőként hibátlanul hasznosítja. Voronca magyar költővé válik, de végig megőrzi idegenségét, ami saját avantgárdságának köszönhető.

LÁTHATATLAN LÁTSZATVILÁGOK

Ughy Szabina: *Az átlátszó nő*

■ Ughy Szabina új kötete akarva-akaratlanul is hatalmába kerít, sodrása teljesen magával ragad. Ha össze kellene foglalnom két szóban a novelláskötet témáját, azt mondanám, női sorsokról szól. De nem akarom, mivel ez elvenné azt, ami a legfontosabb: a különböző nők egyediségét. A látszólag teljesen független, különálló történetek csak egy nagy egészként tudják elérni a kívánt hatást. Annyira köznapi, annyira aktuális témákról beszélnek, hogy nem lehet közömbösen elhaladni mellettük. A kötet intenzitása minden novellával egyre csak növekszik, feszíti a határokat, ki akar törni, látszani akar. A narráció letisztult, köznapi nyelvezettel alkotja meg a komplex érzésvilágokat, a maguk puritánságában ragadja meg a problémákat, amiktől életek, boldogságok függenek.

Az első novella az összes többi alapja, bevezet a könyvbe a nézés aktusa által: „Érzem magamon a tekintetet, mintha körberajzolna.” (5.) Egy olyan nőalakot körvonalaz, amelyik a többi történettel egyre csak teljeseedik és teljeseedik, sziluetttje egyre élesebben kivehető, mintha víz alól bukkanna fel. Egyszerű lenne azt mondani, hogy a látva levés problématiszódik. A

látszani akarás vagy éppen eltűnni vágyás ugyanúgy része a történeteknek, mint a rasszizmus kérdése, a férfi-női viszony, a depresszió, a halál. Sokszor találkozunk a műben a tükör motívumával, ami megtöbbszörözi a tekinteteket, összetartja a novellákban kibontakozó történeteket. Legyen ez az autó visszapillantó tükre vagy az ablak tükröződése, vagy egy egyszerű fürdőszobai tükör, a szereplők jelenére mindenképp befolyással bír. „Úgy esik a délutáni fény az ablaküvegre, hogy egészen tisztán látom magam benne. Az arcom, a vállam, a felhúzott térdem, a mozdulataim szépnek és egészen idegennek tűnnek, mintha hosszú idő után újra látnék egy régi ismerőst.” (48.) A tükör lehetővé teszi a közvetett szemlélődést, az önvizsgálatot, és közben reflektál az olvasóra is, arra kényszeríti őt, hogy önmagába nézzen, és talán segít abban is, hogy ne ijedjen meg önmagától.

A fentiekben már érintőlegesen szó volt arról, hogy a különböző novellák, bár önmagukban is megállják a helyüket, és látszólag nincs mélyebb összefüggés, mégis egészet alkotnak. Az önálló történeteket keresztül-kasul átszővi az együttérzés, az együvé tartozás érzése, ezt

nőként is alátámaszthatom. A narráció nem az első lélegzetvételnél szippant be, hanem fokozatosan kerít hatalmába. Főleg az első novelláknál érezhetjük, hogy olyan problémákról beszélnek a történetek, amelyekre azt szoktuk mondani, hogy „nem az én problémám”, amiket elhárítunk magunktól, és amelyek kapcsán azt gondoljuk, ez soha nem történhet meg velem. Mintha a kötet önmaga húzna egy láthatatlan falat az olvasó és önmaga közé, hogy aztán elementáris erővel lerombolja azt, és beférkőzőn a gondolataiba, érzéseibe, jelenébe. Éppen ez a kötet egyik legnagyobb erőssége, hogy ráébreszt, ezek a nők mi vagyunk, nem csak mi is lehetnénk. A novellák nem csak sajnálatot próbálnak kiváltani, szinte kiprovokálják a tenni akarást. Nem mindenkivel lehet azonosulni, de biztos, hogy a könyv végére az olvasó rátalál önmagára valamelyik szereplőben vagy szereplőkben. A kötetnek sikerül összefoglalnia, hogy mit jelent nőnek lenni, milyen nehézségekkel kell egy nőnek szembeszállnia, milyen lehetetlen elvárásoknak kell megfelelnie. Megmutatja a szűk keretet, amelybe egy nőnek bele kell férnie, hogy társadalmilag elfogadják. Ez a keret azonban valahogy egyik nőre sem illik, mindenki kívül belőle kicsit vagy itt, vagy amott. És ezért el lehet fogadni a túlzottnak tűnő negativitást is, amivel az olvasó szembetalálja magát, és ami a kötet vége felé fullasztóvá válik, mert a problémák és szenvedések útján ébreszt rá a könyv, hogy nem is kell megfelelni a kereteknek. Mert amikor végre megfelelsz a normáknak, és beletuszkolod magad a keretbe, akkor válsz igazán láthatatlanná. Látszatvilágot teremtesz önmagad köré, és

az emberek szinte készsággal elhiszik, hogy minden rendben. Nem is szabad problémád legyen, ha külsőleg beleilleszkedsz a társadalmi keretbe.

Igazán értékessé teszi a kötetet, hogy nemcsak arra mutat rá, mi je nincs egy nőnek, hanem a sok különböző élettörténetből kifolyólag arra is, hogy mi mindene van (például ami a másoknak nincs). Van, akinek nincs családja, de egészséges, van, aki betegséggel küszködik, de képes boldognak lenni, van, aki csinos, de depresszióval küzd, van bevándorló, feleség, anya, gyermek, független nő, akik nem ismerik egymást, de akiket összeköt valami univerzális traumatapasztalat. A problémák súlya alatt gyakran megfélemeznek arról, hogy mi mindenük van, éppen úgy, ahogy a való életben is hajlamosak vagyunk megfélemezni erről. Mindenkinek van valamije, ha más nem is, de története biztosan. És a novellák által Ughy Szabina hangot ad olyan nőknek, akiknek nincs hangjuk, akik a társadalom peremére kerültek, vagy akik a megfelelő folyamatban kiüresedtek. Ez valahogy univerzálissá és időtlené teszi a könyvet. Mindemellett olyan problémákat is feszeget, amelyek mindkét nemre nézve egyaránt teherként tételeződnek. Felvetődik például a munka kérdése – azért élünk, hogy dolgozhassunk, nem azért dolgozunk, hogy élhessünk –, és az ebből az ördögi körből adódó végtelen üresség érzése.

A kötet talán legizgalmasabb része, amikor önmagára reflektál. A vége felé egyre többször kerül elő a leírt szó motívuma. A beteg kislánynak szabadságot és biztonságot jelent: „Szóval a fák, a levelek, a szél, a napfény. Vannak. Ez a vanás, hogy vanni lehet. Ez a szó a kegye-

lem. Jó, hogy belefér a betűkbe, és a papír nem akar vigasztalni vagy magyarázni, nem sajnál senkit, csak tartja a fekete szavakat.” (116.) A szerkesztőnek láthatatlanságot és szorongást: „Szerkesztőnek lenni olyan, mintha magadra öltened a láthatatlanná tevő köpenyt. Az a dolgod, hogy az olvasónak még csak eszébe se jusson rákeresni a kolofonban a nevedre...” (117.) A *kézirat* című novella egyfajta önreflexió, egyúttal önmaga kritikáját is megfogalmazza: „Túl nagy a zaj. Mindenki ír. Például most nagyon mennek a női témák, ezek elég jól fogy-nak...” (128.) Éppen ezért a témát egyáltalán nem mondhatni újnak vagy

egyedinek, különlegessége az olvasóra mért hatásában keresendő.

„Nincs ember, aki ne azért írna, hogy valaki figyeljen rá, hogy vegyék már végre észre” – fogalmazza meg *A kézirat* című novella szereplője. (121.) Azonban egy sikeres könyv által elsősorban nem a szerzőre figyelünk fel, hanem a történetekre, amiket megalkotott, a problémákra, amiknek hangot adott. Ezt tudom méltatni, és ezért talán elfogult is vagyok. De azzal nem lehet vitába szállni, hogy mindenki szeretne látszani. Nem föltétlenül a világnak, hanem önmagának.

Esztány Zsófia

MIT KERES EGY INDIÁN KOLOZSVÁRON?

Márton Evelin: *Farkashab*

■ Az idő telik, de nem halad – legalábbis Márton Evelin legújabb regényében, a *Farkashabban*. A főszereplő-narrátor végigvezet minket a közelmúlt évtizedein, Románia átalakulásának és saját felnőtté válásának időszakán. Nem egy fejlődésregény logikáját követjük: a nagykorúsodás nem jár együtt semifajta morális változással, erkölcsi emelkedéssel, sem végleges igazságok megtalálásával. Egy emlékező-aktus közepébe csöppenünk, beleragadunk a múlt képeinek szövevényes hálójába, és bár kétségtelenül tartunk valamerre, nehéz lenne megmondani, hogy előre- vagy hátramoizunk az időben.

A kötet erősege pontosan abban áll, hogy képes megragadni az emlékező folyamat szerűségét. Bár a

nyolcvanas évektől indulunk, és a kétezres évekig jutunk, nem lineárisan követik egymást a történések. A regény nagyobb szerkezeti egységei különböző helyszínekhez kötődnek: Kolozsvár, a Falu, az egyetemistaként felfedezett új város. Ez a három tér három különböző emlékfonalat indít el, melyeket egy-egy szinopszis foglal össze (*Indián a Kétvízközből*; *Vadászfolyosó*; *Tűzmacskák, fácánok, cudar idők*, *Alois* c. fejezetek). A szinopszisok nem törekednek teljességre: nem az adott életszakasz eseményeinek felsorakoztatására vállalkoznak, hanem impulzusok, gondolatok lenyomatait hordozzák. Az áttekintéseket követő fejezetek ezeket az emlékfonalakat veszik nagyító alá. Az emlékek felbukkanásának sorrend-